

Kraljičica *Phylloscopus proregulus* prvič ugotovljena v Sloveniji

First record of the Pallas's Leaf Warbler *Phalloscopus proregulus* in Slovenia

Rudolf TEKAVČIČ

V petek, 15. oktobra 1999, sem zgodaj zjutraj odšel v Vnanje gorice, da razproستم mreže, ki sem jih postavil že prejšnje popoldne. Zaradi goste megle so bile mreže mokre, kar pa je običajno za ta letni čas, in niso obetale dobrega lova.

Ob 7. uri zjutraj sem nameril 9,6 °C, ob 14. uri je bilo celo 18 °C. Megla se je dvignila šele po 11. uri. Moja napoved se je uresničila, ujel sem nekako pol manj ptic kot druge dni. Niti v sanjah ne bi pomislil, da bom ta dan ujel vrsto, ki do sedaj še ni bila ugotovljena v Sloveniji, in to ob izteku dopoldneva, zato več o tem v nadaljevanju.

Opis terena. Na tem terenu lovim že štiri leta. Lovišče je na Ljubljanskem barju, JV od Vnanjih Goric proti Črni vasi, od reke Ljubljanice je oddaljeno približno 500 m. Poraslo je z nizko barjansko vegetacijo, okrog so njive, ki so v glavnem posejane s koruzo. Zemlja je ilovnata, ob večjem deževju pogosto delno poplavi. Od drevesnih vrst prevladujejo črna jelša, beli topol, vrba in hrast. Od plodonosnih rastlin prevladujeta navadna krhlika in črni trn, posamezno pa divji in črni bezeg, glog, največ pa je robide. Pogosta je tudi zlata rozga.

Potek ulova. Megla se je ta dan zadrževala do poldvanajste ure. Kot sem že uvodoma omenil, sem bolj slabo lovil, vsaj številčno, kar je razumljivo zaradi goste megle. Zato sem vrtel različne posnetke ptičjega petja, primerne za ta letni čas. Med drugim tudi petje vrbe listnice. Oglašale so se povsod okrog, le v mrežo niso hotele. No, tri se le ujamejo, nekaj tudi drugih vrst. Ko jih pobrem iz mreže in dam v vrečke, se vračam do mizice, kjer jih obročkam, zaslišim rumenoglave kraljičke *R. regulus* in na hitro zamenjam kaseto. Na kaseti imam izmenično posnetka oba kraljička. Približno po 2 minutah se ujame na prvo mrežo prvi kraljiček. Okoli se še kar naprej oglašajo vrbe listnice, zato spet zamenjam kaseto. Ob menjavi kasete pa mi slučajno pade v oči kaseto z napisom *Phylloscopus inornatus* in *Phylloscopus proregulus* in jo zamenjam. Odkrito povedano, zamenjal sem jo bolj zaradi primerjave v petju kot pa, da se bo kaj ujelo. Medtem opazim, da se je spet ujel majhen pič. Pogledam skozi daljnogled in vidim, da se je ujela vrba listnica. Zato poslušam še 3–5 minut omenjeno kaseto, nato pa jo spet zamenjam s kraljičkoma in spet se ujmeta dve ptici. Vzamem vrečke, da jih grem pobrat. Pridem do mreže – presenečenje na višku. Seveda moje oči ne izpustijo ptice z rumeno trtico. Previdno jo vzamem iz mreže. Takoj sem vedel, da gre za novo vrsto in jo dam v posebno vrečko. Če sem iskren, sem v tistem trenutku vedel, da gre za vrsto *Phylloscopus proregulus* in da še ni bila ujeta pri nas. Na žalost se slovenskega imena nisem spomnil, tako da sem kasneje pogledal v slovenski priročnik za določevanje vrste spola in starosti

pri ptičih (ŠERE, 1994), ker na žalost v dveh knjigah, ki sem jih imel s seboj, še ni omenjena. Skupaj s kraljičico sem ujel rumenoglavega in rdečeglavega kraljička in dve vrhji listnici. Lep uspeh v pičlih 20 minutah. Najprej obročkam obe vrhji listnici, nato še oba kraljička. Na vrsto pride še kraljičica, *P. proregulus*. Najprej jo obročkam, nato pa jo večkrat fotografiram. Za tem se spravim k meritvam in tehtanju. Več o tem kasneje.

Ura je bila 10.30, megla je še kar vztrajala, jaz pa tudi z lovljenjem vrhjih listnic. Do pol dvanajstih sem ujel še 8 vrhjih listnic in nekaj ostalih vrst. Med tem časom se je megla dvignila, posijalo je sonce na vlažna barjanska tla. Sijal sem tudi jaz. Ob misli na kraljičico se mi je ta dan za vedno vtisnil v spomin.

Kljub mobilni opremi sem uspel priklicati samo kolega Petra Grošlja, ki je z veseljem prišel iz Postojne pogledat novo vrsto. Skupaj sva naredila še nekaj posnetkov in nato kraljičico izpustila. V polni kondiciji je poltela proti jugozahodu.

Opis kraljičice. Na prvi pogled je zelo podobna našemu rdečeglavemu kraljičku, je pa kompaktnejša. Zgoraj olivno zelena (sl. 1), po sredini glave ima izrazito rumeno progo, ki se konča v zatilju. Prav tako ima rumeno nadočesno progo (sl. 2), ki je nekoliko krajša od sredinske proge na glavi. Med rumenimi progami na glavi je obarvana v temno olivno zeleni barvi. Ima izrazito rumeno trtico (sl. 3), po kateri je najbolj prepoznavna. Prsi in trebuh ima svetlo sive barve. Na perutih (sl. 4) ima dve rumeni progi. Letalna peresa so črna, narahlo obrobljena v olivno zeleni barvi ter prav tako rep. Terciarna letalna peresa so temno siva, skoraj črna in obrobljena z belino. Boki so rahlo umazano rumene barve. Spola sta si zelo podobna. Iz literature je razvidno, da se ločita po dolžini peruti (CRAMP 1992).

♂ imajo dolžino peruti od 50–56 mm. ♀ od 47–52 mm (SVENSSON 1992). Povsod so mere pri ♂ večje kot pri ♀.

Mladiči so bolj sivo zeleni, proge na perutih so bolj belo rumene barve, prav tako trtica. Tako se lahko ločijo od odraslih. Avgusta–septembra delno golijo in dobijo bolj zeleno barvo in tudi proge po glavi, na perutih postanejo bolj rumene, prav tako trtica (CRAMP 1992; MITCHELL & YUNG 1997).

Podatki, ki smo jih zbrali pri ujetem osebku, so naslednji:

Dolžina ptice: 9 cm

Starost: 1Y (določil iz razpoložljive tuje literature)

Dolžina peruti: 53 mm

Teža: 5,1 g

Položaj 1.LP od krovnih peres peruti je 7 mm daljši

Razlika med 2.LP in 3.LP: 6 mm

Razlika med vrhom peruti in 11.LP: 12 mm

Posneta LP: 3, 4, 5, 6

Vrh peruti: 4.LP najdaljše

Dolžina kljuna od perja do konice: 5 mm

Dolžina kljuna od lobanje do konice: 10 mm

Dolžina zadnjega kremplja: 4–5 mm

Barva nog in prstov: svetlo rjavo sivi

Dolžina kraka: 18 mm

Barva krempljev: svetlo rjavi

Barva kljuna: zgoraj črn, spodaj svetlo rjav, ki se konča v črno barvo

Širina kljuna pri korenu: 3 mm

Slika 1: Olivno zelena zgornja stran

Figure 1: Olive-green upper part

Slika 2: Značilno rumena nadočesna proga

Figure 2: Characteristically yellow supercilium

Slika 3: Izrazito rumena trtica

Figure 3: Explicitly yellow rump

Slika 4: Dve rumeni progi na perutih

Figure 4: Two yellow wing-bars

Barva žrela: rumena

Barva neba: rumena

Barva repa: črn, narahlo obrobljen v olivno zeleni barvi

Dolžina repa žleze: 40 mm

Razdalja med najkrajšim in najdaljšim repnim peresom: 2 mm

Barva šarenice: temna

Barva očesnega kolobarja: črno siva

To bi bili vsi zbrani podatki o ujeti kraljičici. Ostalo je razvidno s fotografij. Ptica je bila izpuščena z obročkom Slo-Ljubljana-H 19509.

Razširjenost kraljičice. Kraljičica *Phylloscopus proregulus* gnezdi od južne Sibirije, zahodno blizu reke Jenisej, severne Mongolije preko Mandžurije do Himalaje in ob meji z Afganistanom. Živi v odprtih gozdovih tajge, zelo rada se zadržuje v krošnjah dreves, kot so: bori *Pinus*, breze *Betula*, hrast *Quercus*, cedre *Cedrus* in rododendron *Rhododendron*. Gnezda spleta 3–4 m visoko na drevesih. Prehranjuje se podobno kot naša kraljička z različnimi žuželkami in pajki.

Jeseni se odrasli osebki selijo, prvoletni (1y) pa samo delno. Oboji se pred gnezdenjem delno golijo.

Prezimujejo v južni Kitajski, Indiji in jugovzhodni Aziji od nadmorske višine 300–1800 m. Zadržujejo se v gozdovih in ob rekah, kjer najdejo več hrane. Zelo radi se pridružijo sinicam *Parus* spp. in kraljičkom *Regulus* spp. (CRAMP 1992)

Oglašanje: Ima zelo močen glas glede na njeno velikost. Ob pazljivem poslušanju kasete je petje kraljičice zelo podobno vsaj na začetku našemu stržku *Troglodytes troglodytes*, delno tudi cipam *Antus* spp. Če pa poslušamo manj pozorno, sem prišel do zaključka, da je petje kraljičice tudi podobno kanarčku.

Evropski status. Kraljičica *Ph. proregulus* se seli od sredine oktobra do novembra. V posameznih letih lahko tudi bolj množično. V Veliki Britaniji je preko 800 podatkov, na Danskem več kot 100, Finskem 400, Nizozemskem več kot 60, Norveškem 50, Švedskem 400, Poljskem 16, v Nemčiji več kot 50, Latviji 18, Litvi 10, Češki 1, Estoniji 9, na Ferskih otokih 1 (okt. 1987), v Franciji 8 (okt. 1987), Španiji 1 (17. 4. 1987), na Malti 1 (nov. 1987) (ALSTROM & COLSTON 1991), na Madžarskem 1 (13. okt. 1996) (LUND 1996), v Bolgariji 2 (6.11.1997) (NANKINOV & DALAKTČJEVA 1999).

Zaključek

Ob temeljiti obdelavi ujete kraljičice *P. proregulus*, vzetih biometričnih podatkih, pregledu tuje literature o znanih podatkih sem ostal v dilemi oziroma nisem prišel do odgovora, na kateri posnetek se je ujela. Kot sem že omenil, sem vrtel oba kraljička poleg vrbje listnice in samo nekaj minut kraljičico. Ker se omenjena vrsta rada družijo jeseni s kraljički in sinicami, se mi zastavlja naslednje vprašanje:

ali je letela skupaj s kraljički in se je ujela skupaj z njimi? ali se je ujela na posnetek svojega glasu, ki se je vrtel pričlih nekaj minut? ali je bil zgolj slučaj, vpliv vremena (anticiklona), da se je ujela v tem času?

Sam sem prišel do zaključka, da je bilo verjetno vsakega po malo. Zato predlagam svojim kolegom, ki lovijo in obročkajo ptice, da jeseni v tem času zavrtijo posnetek kraljičice in tako morda ujamejo še kakšen primerček. Tako bomo prišli do več podatkov o tej zanimivi, lepi in redki vrsti.

Povzetek

Dne 15. oktobra 1999 sem v Vnanjih Goricah dopoldne ob 10.30 uri na Ljubljanskem barju v megli ujel kraljičico *Phylloscopus proregulus* skupaj s rumcnoglavi *R. regulus* in rdečeglavi kraljičkom *R. ignicapillus* in dvema vrbjima listnicama *P. collybita*. Vse ptice so se ujela v času od 15 do 20 minut. V tem času sem predvajal posnetke petja omenjenih ptic. Osebo bi se težko odločil, na kateri posnetek se je ujela, če se sploh je. Ali je bilo to golo naključje ali vpliv anticiklona? Po do sedaj znanih podatkih anticiklona (Howej & Bell 1985) v tem času močni jugozahodni vetrovi ob visokem zračnem tlaku vlečejo iz vzhoda proti zahodu. Tako pomagajo selečim se pticam iz svojih gnezdišč selitev v nasprotno smer od običajne. Verjetno je zato toliko opazovanj kraljičice v zahodni Evropi v zadnjih letih. Kraljičici *P. proregullus* so bili vzeti vsi biometrični podatki (glej tabelo) in bila je fotografirana (glej sl. 1, 2, 3, 4).

Z obročkom LJUBLJANA-SLOVENIJA H 19509 je bila izpuščena.

Summary

On 15 Oct 1999 at 10.30 hrs, I caught a Pallas's Leaf Warbler *Phylloscopus proregulus*, together with a Goldcrest *R. regulus*, a Firecrest *R. ignicapillus* and two Chiffchaffs *P. collybita*, at Vnanje Gorice within the area of Ljubljansko barje. All birds were captured in fog (lasting from 15 to 20 minutes) with the aid of taped playbacks. For me personally, it is difficult to decide on which playback the Pallas's Leaf Warbler was actually caught, if at all. Was this a pure coincidence, or perhaps the impact of the anticyclone prevailing on that day? According to the so far known anticyclone data (Howell & Bell 1985), the strong southwesterly winds blow at this particular time with accompanying high air pressure from the east to the west. In this way they help migrating birds on their way from their nest sites in the opposite direction than usual. This may very well be the reason for the numerous observations of the Pallas's Leaf Warbler in western Europe in the last few years. The caught *P. proregullus* was photographed (see Figs. 1, 2, 3 and 4) and had all its biometric data taken (see Table).

The Pallas's Leaf Warbler was equipped with the ring LJUBLJANA-SLOVENIJA H 19509 and released.

Literatura

- ALSTRÖM, P., COLSTON, P. 1992: *A Field Guide to the Rare Birds of Britain and Europe*. – Domino Books Ltd, Jersey, 368 pp.
- CRAMP, S., BROOKS, D., 1992: *Birds of Europe the Middle East and North Africa*. – Volume VI. Warblers Oxford, pp. 548–552.
- HEINZEL, H., FITTER, R., PARSLow, J., 1997: *Birds of Britain, Europe with North Africa and Middle East*. – Reprinted with text revisions. London, pp. 298–299.
- HOWEY, D., BELL, M., 1985: Pallas's Warblers and other migrants in Britain and Ireland in October.???
- LUND, T., 1996: Pallas's Warbler, a new species for Hungary. *Tuzok* 1 (4): 164–167, Budapest.
- MITCHELL, D., YOUNG, S. 1997 *Photographic Handbook of the Rare Birds of Britain and Europe*. First edition, London, pp 130–131.
- NANKINOV, D., DALAKTČIEVA, S., 1999: Prvo opazovanje kraljičice v Bolgariji. *Acrocephalus* 93/99 : 53–55. Ljubljana.
- SVENSSON, L., 1992: *Identification Guide to European Passerines*. Fourth revised and enlarged edition. Stockholm, pp 206–207.
- ŠERE, D., 1994: *Slovenski priročnik za določevanje vrste, spola in starosti pri ptičih*. – Prirodoslovni muzej Slovenije, Ljubljana, 84 pp.